

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

LĒMUMS PAR TIESVEDĪBAS IZBEIGŠANU LIETĀ Nr. 2009-107-01

Rīgā 2010. gada 27. maijā

Latvijas Republikas Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Gunārs Kūtris, tiesneši Kaspars Balodis, Juris Jelāgins, Kristīne Krūma un Viktors Skudra,

2010. gada 27. aprīlī tiesas sēdē, izskatot lietas Nr. 2009-107-01 „Par Valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru, koncertorganizāciju, teātru un cirka mākslinieku izdienas pensiju likuma pārejas noteikumu 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 91. un 109. pantam” materiālus,

konstatēja:

1. Satversmes tiesa 2009. gada 23. novembrī pēc Aivara Krancmaņa (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) konstitucionālās sūdzības ierosināja lietu Nr. 2009-107-01 „Par Valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru, koncertorganizāciju, teātru un cirka mākslinieku izdienas pensiju likuma pārejas noteikumu 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 91. un 109. pantam”.

Valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru, koncertorganizāciju, teātru un cirka mākslinieku izdienas pensiju likuma (turpmāk – Mākslinieku izdienas pensiju likums) pārejas noteikumu 3. punkts (turpmāk – apstrīdētā norma) noteic:

„No 2009. gada 1. jūlija līdz 2012. gada 31. decembrim izdienas pensijas saņēmējam, kurš 2009. gada 1. jūlijā ir darba ņēmējs vai pašnodarbinātais, izņemot šā likuma 10. panta pirmās daļas 2. punktā noteikto gadījumu, izdienas pensiju pārrēķina un samazina par 70% no aprēķinātā izdienas pensijas apmēra. Izdienas pensijas apmērs atjaunojams ar tā mēneša pirmo datumu, kas seko mēnesim, kurā persona pārtrauc gūt ienākumus kā darba ņēmējs vai pašnodarbinātais.”

2. Pieteikuma iesniedzējs no 1978. gada 25. janvāra līdz 1980. gada 8. jūlijam un no 1981. gada 1. februāra līdz 2009. gada 30. jūnijam strādāja valsts sabiedrībā ar ierobežotu atbildību „Latvijas Nacionālā opera” par solistu vokālistu, bet šobrīd ir pedagogs Ventspils Mūzikas skolā. Kultūras ministrija ar 2009. gada 10. jūlija lēmumu ir piešķīrusi Pieteikuma iesniedzējam izdienas pensiju saskaņā ar Mākslinieku izdienas pensiju likuma normām. Minētajā lēmumā konstatēts, ka Pieteikuma iesniedzējs ir darba ņēmējs un tāpēc saskaņā ar apstrīdēto normu laika periodā no 2009. gada 1. jūlija līdz 2012. gada 31. decembrim viņam piešķirtā izdienas pensija izmaksājama 30 procentu apmērā.

Kā norāda Pieteikuma iesniedzējs, likumdevējam ir tiesības noteikt viņa profesijas pārstāvjiem vecumu, ar kura sasniegšanu tiek prezumēts, ka viņi vairs nespēj strādāt savā profesijā un var pretendēt uz izdienas pensijas saņemšanu. Turklāt izdienas pensijas saņemšanai neesot paredzēti ierobežojumi, piemēram, tādi kā nodarbinātības tiesisko attiecību izbeigšana. Kā secina Pieteikuma iesniedzējs, apstrīdētā norma ierobežo viņam Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 109. pantā un Mākslinieku izdienas pensiju likumā noteiktās tiesības uz sociālo nodrošinājumu.

Pieteikuma iesniedzējs arī norāda, ka apstrīdētā norma viņu diskriminējot attiecībā pret citām personu grupām. Viena no šīm personu grupām esot darbspējīgi, bet nestrādājoši izdienas pensiju saņēmēji, kuri negūst citus ienākumus un paši ir izvēlējušies vairs nestrādāt. Otra personu grupa esot darbspējīgi, bet nestrādājoši izdienas pensiju saņēmēji, kuri gūst ienākumus no kapitāla. Abas minētās personu grupas atšķirībā no Pieteikuma iesniedzēja saņemot izdienas pensiju 90 procentu apmērā. Pieteikuma iesniedzējs secina, ka nevienlīdzīgās attieksmes pamatā ir cilvēka sociālais statuss, bet tas esot prettiesiski.

Pieteikuma iesniedzējs norāda arī uz apstrīdētās normas neatbilstību Satversmes 1. pantam. Līdz pat apstrīdētās normas pieņemšanai Pieteikuma iesniedzējs esot paļāvies uz to, ka valsts viņam neatņems izdienas pensiju vai tās daļu. Ievērojot šo tiesisko paļāvību, Pieteikuma iesniedzējs esot varējis uzņemties civiltiesiskās saistības tādā apmērā, kādu pieļāva viņa ienākumi.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 1., 91. un 109. pantam. Apstrīdētā norma esot pieņemta apstākļos, kad strauji pasliktinājās ekonomiskā situācija un samazinājās valsts budžeta ieņēmumi. Šādos apstākļos esot bijusi vajadzīga neatliekama, izlēmīga un saskaņota

rīcība, lai stabilizētu valsts ekonomisko situāciju. Apstrīdētā norma šobrīd attiecoties uz 30 izdienas pensiju saņēmējiem. Plānotais finanšu līdzekļu ietaupījums esot 53 808 latī gadā. Tas ļaujot nodrošināt izdienas pensijas izmaksu visiem, kuriem tā ir piešķirta. Līdz ar to apstrīdētajai normai esot leģitīms mērķis – sabiedrības labklājības nodrošināšana un citu personu tiesību aizsardzība. Saeima norāda, ka izdienas pensija nav sociālās apdrošināšanas pakalpojums. Satversmes 109. pants tieši neparedzot valstij pienākumu nodrošināt šādu pensiju. Bezdarba pieauguma un darbspējīgo iedzīvotāju ienākumu samazināšanās apstākļos sociāli taisnīgs risinājums esot budžeta izdevumu samazināšana attiecībā uz personām, kurām jau ir citi pastāvīgi ienākumi.

Izvērtējot apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. pantam, esot problemātiski apzināt to personu loku, kuras līdztekus izdienas pensijai gūst tādas ienākumus no kapitāla, kas salīdzināmi ar algotā darbā iegūtu atlīdzību. Ja pensijas saņēmējam ir naudas noguldījumi bankās, viņš saņemot zināmus procentus par šo kapitālu. Tomēr šis kapitāla pieaugums, visticamāk, nerasniedzot tādu apmēru, lai būtu salīdzināms ar ienākumiem no algota darba.

Apstrīdētā norma esot nepieciešama, un tās mērķi neesot iespējams sasniegt ar citiem, indivīda tiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem. Tā esot piemērota leģitīmā mērķa sasniegšanai, jo labums, ko iegūst sabiedrība, esot lielāks par indivīda tiesībām nodarīto kaitējumu, ņemot vērā kopējo situāciju valstī un citām personu grupām noteiktos ierobežojumus. Pensiju samazināšana nepārkāpjot tiesiskās paļāvības principu, jo tiesiskā regulējuma grozīšana, kas kalpo sabiedrības kopējam labumam, esot pieļaujama.

4. Pieaicinātā persona – Kultūras ministrija – informē, ka tā no 2005. gada 1. janvāra līdz 2010. gada 1. februārim saskaņā ar Mākslinieku izdienas pensiju likumu ir piešķīrusi izdienas pensiju 148 personām. Vidējais izdienas pensijas apmērs esot 198 latī. No visiem izdienas pensiju saņēmējiem 31 persona esot strādājošs pensionārs. Finanšu līdzekļu ietaupījums, samazinot izmaksājamo izdienas pensiju apmēru, vidēji esot 4607 latī mēnesī. Savukārt kopējais finanšu līdzekļu ietaupījums no 2009. gada 1. jūlija līdz 2010. gada 28. februārim esot 36 858, 64 latī.

5. Pieaicinātā persona – Latvijas Republikas tiesībsargs (turpmāk – Tiesībsargs) – norāda, ka izdienas pensijas izmaksas ierobežojumus var salīdzināt ar vecuma pensijas izmaksas ierobežojumiem. Izdienas pensijas mērķis esot līdzīgs vecuma pensijas mērķim – garantēt personai iztiku, kad tā vairs nav spējīga aktīvi iesaistīties darba tiesiskajās attiecībās.

Tiesībsargs norāda, ka apstrīdētā norma ierobežo Satversmes 109. pantā nostiprinātās tiesības uz sociālo nodrošinājumu. Apstrīdētajai normai esot leģitīms mērķis – sabiedrības labklājības nodrošināšana. Tā esot pieņemta situācijā, kad ekonomisko apstākļu dēļ bija nepieciešama neatliekama valsts institūciju rīcība, lai sabalansētu sabiedrības vēlmes ar iespējām. Neesot šaubu, ka izmaksājamā izdienas pensiju apmēra samazināšana nodrošina budžeta izdevumu samazināšanos. Tiesībsargs secina, ka ar apstrīdēto normu var sasniegt šo leģitīmo mērķi.

Tiesībsargs uzsver, ka likumdevējs nav izvēlējis saudzējošāku alternatīvu risinājumu, piemēram, pensijas izmaksas ierobežojumus, ja personai ir noteikts ienākumu līmenis. Tiesībsargs secina, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 109. pantam.

Tiesībsargs norāda arī uz apstrīdētās normas neatbilstību Satversmes 1. pantam. Persona, kurai piešķirta izdienas pensija, rēķinoties ar tās apmēru un attiecīgi organizējot savu dzīvi. Konkrētajā gadījumā izdienas pensiju saņēmēji esot paļāvušies uz to, ka izdienas pensijas piešķiršana nebūs šķērslis turpināt darbu, saglabājot sociāli apdrošinātas personas statusu, un ka izdienas pensija tiks saņemta pilnā apmērā. Turklāt likumdevējs, pieņemot apstrīdēto normu, neesot paredzējis saudzējošu pāreju uz jauno tiesisko regulējumu.

Satversmes tiesa **secināja**:

6. Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkts noteic, ka tiesvedību lietā var izbeigt līdz sprieduma pasludināšanai ar Satversmes tiesas lēmumu, ja apstrīdētā tiesību norma (akts) ir zaudējusi spēku.

Satversmes tiesa ir secinājusi, ka, interpretējot Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu, jāņem vērā, ka šī norma ir vērsta uz to, lai nodrošinātu Satversmes tiesas procesa ekonomiju un Satversmes tiesai nebūtu jātaisā spriedums lietās, kurās strīda vairs nav. Turpmāka lietas izskatīšana zaudē jēgu, ja strīda vairs nav. Lai gan Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punkts ir formulēts tādējādi, ka, pēc gramatiskās interpretācijas spriežot, tas attiecas tikai uz gadījumiem, kad norma zaudējusi spēku, pirms lietā tiek pieņemts lēmums par tiesvedības izbeigšanu, šā punkta jēga ir plašāka. Proti, tas piemērojams arī gadījumos, kad lēmuma pieņemšanas brīdī norma formāli spēku nav zaudējusi, taču institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, pati ir novērsusi strīdu, proti, noteikusi, ka norma zaudēs spēku (*sk. Satversmes tiesas 2005. gada 23. maija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2005-01-01 6. un 7. punktu, 2008. gada 5. novembra lēmuma par tiesvedības*

izbeigšanu lietā Nr. 2008-06-01 7.2. punktu un 2009. gada 10. novembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2009-13-0106 9. punktu).

Saeima 2010. gada 13. maijā pieņēma likumu „Grozījumi Valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru, koncertorganizāciju, teātru un cirka mākslinieku izdienas pensiju likumā”. Saskaņā ar minēto likumu no Mākslinieku izdienas pensiju likuma tiek izslēgta apstrīdētā norma, turklāt Mākslinieku izdienas pensiju likuma pārejas noteikumi tiek papildināti ar 8. punktu šādā redakcijā: „Personām, kuras laika posmā no 2009. gada 1. jūlija līdz 2010. gada 31. maijam saskaņā ar šā likuma noteikumiem piešķirto izdienas pensiju saņēma ierobežotā 90 procentu vai 30 procentu apmērā no piešķirtās izdienas pensijas, ieturēto (nesaņemto) izdienas pensijas daļu Kultūras ministrija izmaksā 2010. gada jūlijā, vienlaikus ar jūlija izdienas pensiju.” Valsts prezidents minēto likumu ir izsludinājis 2010. gada 26. maijā, un par likuma spēkā stāšanās dienu ir noteikts 2010. gada 1. jūnijs.

Satversmes tiesa secina, ka atbilstoši 2010. gada 13. maijā pieņemtajiem Mākslinieku izdienas pensiju likuma grozījumiem personām, kas izdienas pensiju saņem saskaņā ar šo likumu, no 2010. gada 1. jūnija izdienas pensija tiks izmaksāta pilnā apmērā un šā paša gada jūlijā tiks atmaksāta ieturētā izdienas pensijas daļa. Tādējādi likumdevējs ir novērsis lietā pastāvošo strīdu un tiesvedība lietā ir izbeidzama.

Ņemot vērā minēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 2. punktu, Satversmes tiesa

n o l ē m a :

izbeigt tiesvedību lietā Nr. 2009-107-01 „Par Valsts un pašvaldību profesionālo orķestru, koru, koncertorganizāciju, teātru un cirka mākslinieku izdienas pensiju likuma pārejas noteikumu 3. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 91. un 109. pantam”.

Lēmums nav pārsūdzams.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

G. Kūtris